

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย

Development Guidelines of Plant Protection Agricultural Extension Officers in Loei Province

ศยามล ลินประเสริฐ (Sayamol Sinprasert)¹ จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)²เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalernsak Toomhiran)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 2) ความรู้ด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ 3) ปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานด้านอารักขาพืช 4) ความต้องการการส่งเสริมด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ 5) แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย ประชากร 2 ส่วน คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเลย ที่รับผิดชอบงานระดับตำบล จำนวน 68 คน และเจ้าหน้าที่กลุ่มอารักขาพืชสำนักงานเกษตรจังหวัดเลย จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 72 คน ศึกษาจากประชากรทั้งหมด และเกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของจังหวัดเลย จำนวน 28 คน ศึกษาจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดลำดับ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1) เจ้าหน้าที่ร้อยละ 52.8 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 37.57 ปี ร้อยละ 77.8 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาพืชศาสตร์มากที่สุด ประสบการณ์การทำงานเฉลี่ย 2.99 ปี เจ้าหน้าที่ทั้งหมดได้รับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับงานอารักขาพืช เรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช การรับรู้ข้อมูลด้านอารักขาพืช จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และสื่ออินเทอร์เน็ต 2) เจ้าหน้าที่ร้อยละ 51.4 มีความรู้ในระดับมาก มีความรู้เรื่องการวินิจฉัยศัตรูพืชมากที่สุด และมีความรู้น้อยที่สุดเรื่องการสำรวจแปลง 3) เจ้าหน้าที่ มีปัญหาเกี่ยวกับประสบการณ์การทำงานด้านอารักขาพืช และความสามารถในการวินิจฉัยศัตรูพืชในระดับปานกลาง 4) ต้องการได้รับการส่งเสริมด้านความรู้ เรื่องศัตรูพืช ทักษะการวินิจฉัยและลักษณะอาการโรคพืช และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ผ่านราชการ และอินเทอร์เน็ต ด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติ 5) แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ ได้แก่ การพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ บุคลิกลักษณะประจำ จากเนื้อหาวิชาการ เทคนิคการส่งเสริมการเกษตร พัฒนาบุคลิกภาพ ด้วยการฝึกอบรมหาความรู้เพิ่มเติม หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ และเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์

คำสำคัญ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การอารักขาพืช แนวทางการพัฒนา จังหวัดเลย

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sayamol411@mail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study 1) general data of agricultural extension officer 2) knowledge regarding the plant protection 3) problems and suggestions in the agricultural extension operation of plant protection 4) needs in plant protection extension of agricultural extension officer 5) development guidelines for agricultural extension officer regarding plant protection in Loei province. The population in this study consisted of 2 parts: 68 agricultural extension officers affiliated with the department of agricultural extension in Loei province who responsible for the work at the sub-district level and 4 agricultural extension officers responsible for plant protection at the office of agriculture, Loei province with the total number of 72 people study of the entire population and 28 farmers who were selected to become the chief of community pest control management center of Loei province study of the entire population. A tool used in this study was interview. Data was analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, ranking and Content analysis. The results of the study showed that 1) 52.8% of the officers were female with the average age of 37.57 years. 77.8% of the officers graduated from bachelor degree level with the major in plant science at the highest number. The average work experience in plant protection was 2.99 years. All of the officers to attend the training about plant protection. Most of them had knowledge about plant's diseases and pest. The knowledge receiving about plant production were mostly received through government officials and internet media. 2) 51.4% of the officers had knowledge at the high level. The officers had the highest level knowledge in pest control diagnosis and the lowest level of knowledge plot exploration. 3) Every officers faced with the problems regarding knowledge aspect, operation in agricultural extension knowledge, and individual personality aspect at the moderate level. Their most problematic aspect was on the experience working in plant protection and second to that was pest control diagnosis at the Medium level. 4) The most wanted extension needs regarding knowledge aspect was on pest. For the highest need in term of skills were diagnosis and plant disease symptoms. In regards to individual personality, the highest need was on the short-term solving through personal media channel that was government; through publication media channel that was manual; through electronic media that was the internet by practice. 5) Development guidelines for officers were such as knowledge development, skills, individual personality development via training and additional knowledge seeking and regular practice from experienced people.

Keywords: Agricultural extension officer, Development guideline, Loei Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

บทนำ

การส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรของประเทศไทย ประกอบด้วยองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร โดยมีนักส่งเสริมการเกษตรเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนภารกิจต่างๆ เหล่านั้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรภาครัฐภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลัก มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานสนับสนุนงานทางส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ การเป็นที่ปรึกษาในเรื่องของการเกษตร ผู้ประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเป็นนักรวมกลุ่มเพื่อให้เกษตรกรเกิดความเข้มแข็ง บทบาทนักวิจัยและพัฒนา การเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ และบทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกษตรกรเกิดความรู้ ความคิด และการยอมรับเทคโนโลยีการผลิต เพื่อนำมาประกอบใช้กับภูมิปัญญาของตนเอง สามารถบริหารจัดการการผลิตการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิต รายได้ และเศรษฐกิจพัฒนาเกษตรกร ครอบคลุม ชุมชนและสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืชในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทั้งชนิดและปริมาณ และมีการกระจายอย่างรวดเร็ว ยากต่อการป้องกันกำจัด ซึ่งการระบาดของศัตรูพืชเหล่านี้ได้สร้างความเสียหายให้แก่ผลผลิตทางการเกษตรเป็นอย่างมาก เกษตรกรต้องสูญเสียโอกาสทางรายได้

กรมส่งเสริมการเกษตรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจด้านการวินิจฉัยและการจัดการศัตรูพืชทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก หน่วยงานภายในสังกัดส่วนกลาง มีกองส่งเสริมการอารักขาพืชและการจัดการดินปุ๋ย และศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จำนวน 9 ศูนย์ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค หน่วยงานภายในสังกัดส่วนภูมิภาค มีสำนักงานเกษตรจังหวัด 77 จังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ 882 อำเภอ และหน่วยงานภายนอกที่เป็นเครือข่ายการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร มีศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จำนวน 1,764 ศูนย์ (กองการเจ้าหน้าที่ กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557)

จังหวัดเลย มีเนื้อที่ประมาณ 7,140,382 ไร่ มีสัดส่วนโครงสร้างเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นภาคเกษตรมีมูลค่าประมาณ 18,182.6 ล้านบาท (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเลย, 2562) เป็นพื้นที่สำหรับการผลิตพืช มากกว่า 2.5 ล้านไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) มีการทำกิจกรรมทางการเกษตรอย่างกว้างขวางและมีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ข้าว พืชไร่ ไม้ผล ยางพารา พืชผักเมืองหนาว ไม้ดอกไม้ประดับ ฯลฯ มีสำนักงานเกษตรจังหวัดเลย โดยมีกลุ่มอารักขาพืช ทำหน้าที่ให้บริการตรวจวินิจฉัยศัตรูพืช และให้คำแนะนำการจัดการศัตรูพืช และถ่ายทอดเทคโนโลยีการอารักขาพืชให้กับเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอและเกษตรกร และสำนักงานเกษตรอำเภอ 14 อำเภอ มีหน้าที่ในการส่งเสริมและประสานการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต การจัดการผลผลิต และการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร ตลอดจนให้บริการและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร มีศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จำนวน 28 ศูนย์ จัดตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาด้านศัตรูพืชของเกษตรกรและชุมชน มีเกษตรกรมาติดต่อขอรับคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการศัตรูพืชอยู่เป็นประจำ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องเป็นที่ปรึกษาให้แก่เกษตรกรในการอารักขาพืชได้ แต่จากสภาพของสำนักงานเกษตรจังหวัดเลย พบว่า เจ้าหน้าที่ มากกว่าครึ่งมีประสบการณ์ทำงานส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ยไม่ถึง 3 ปี เจ้าหน้าที่ในระดับอำเภอมีย่านน้อย ไม่สอดคล้องกับภาระหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับ เจ้าหน้าที่ยังขาดการพัฒนาทักษะและความรู้วิชาการเฉพาะด้าน (สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย, 2560) จึงทำให้เกิดปัญหาในการให้บริการตรวจวินิจฉัยและให้คำแนะนำการจัดการศัตรูพืชแก่เกษตรกรไม่ถูกต้อง

จากสภาพปัญหาและข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย จึงมีการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ ความรู้ด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ ศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน ความต้องการการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

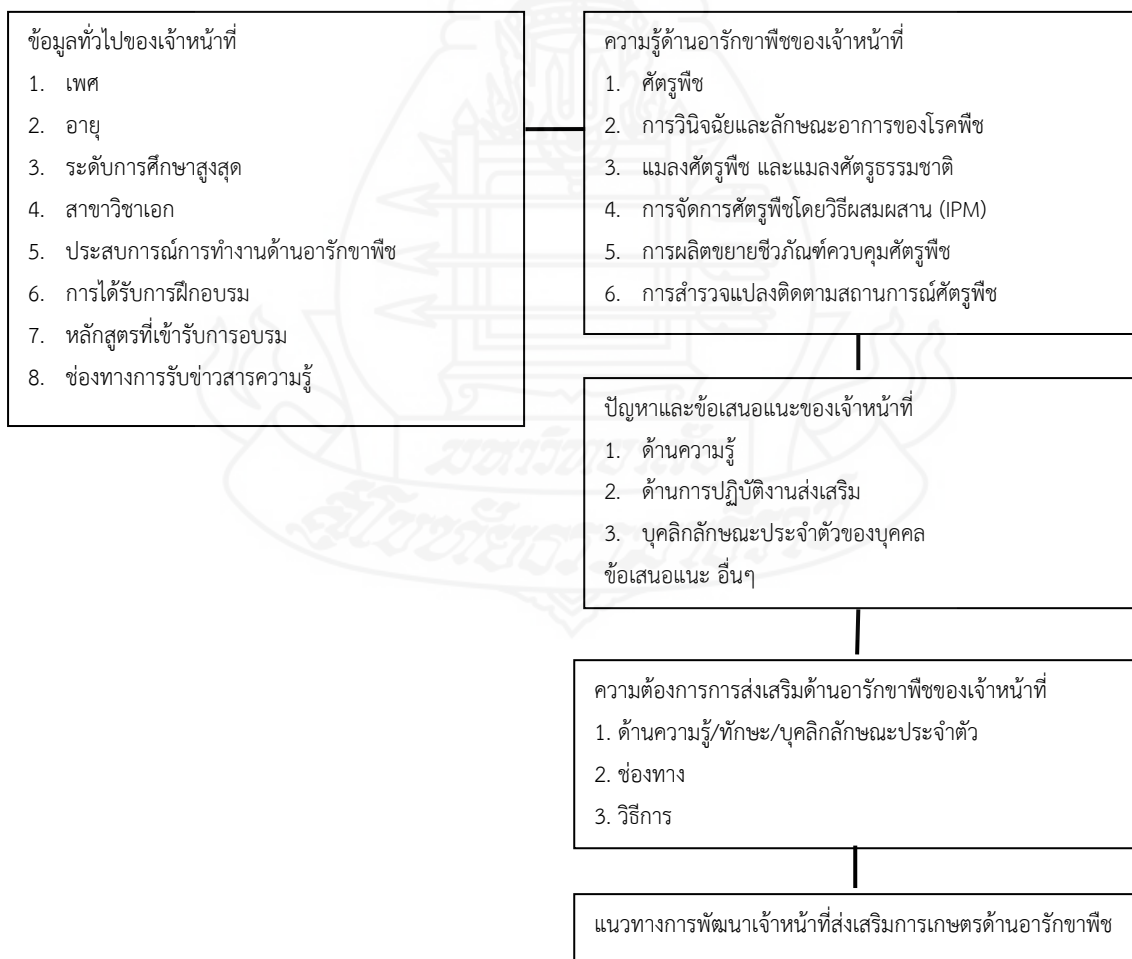
The 10th STOU National Research Conference

ส่งเสริมด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืช เพื่อให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรอย่างแท้จริง สามารถถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษาเกษตรกรได้อย่างมืออาชีพ และเป็นที่พึ่งให้กับเกษตรกรได้ ส่งผลให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นต่อตัวเจ้าหน้าที่ ให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการอารักขาพืช สามารถลดความเสียหายจากการระบาดของศัตรูพืชในผลผลิตได้ ให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาความรู้ด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเลย
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืช
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเลย
5. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืช

กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประกอบด้วยประชากร 2 ส่วน คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเลย ที่รับผิดชอบงานระดับตำบล จำนวน 68 คน และเจ้าหน้าที่กลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 72 คน ไม่มีการสุ่มตัวอย่าง และเกษตรกรที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของจังหวัดเลย จำนวน 28 คน ไม่มีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดลำดับ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ ความรู้เกี่ยวกับการอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ ปัญหาและข้อเสนอแนะ ความต้องการการส่งเสริมด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย แบบที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกษตรกร ประกอบด้วย ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านอารักขาพืช ความต้องการการส่งเสริมด้านอารักขาพืช และแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืช การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการหา ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชากร 2 ส่วน คือ เจ้าหน้าที่และเกษตรกร โดยผลการศึกษามีได้ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ ประกอบด้วย

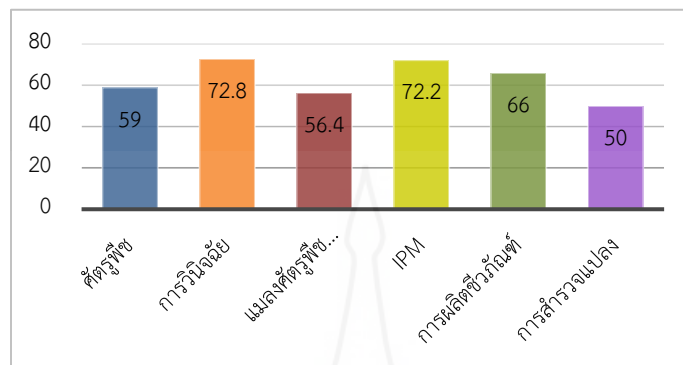
1.1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ พบว่า เจ้าหน้าที่ ร้อยละ 52.8 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 37.57 ปี ร้อยละ 77.8 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 37.5 จบสาขาวิชาเอกพืชศาสตร์ และมีเพียงร้อยละ 5.5 ที่จบสาขาวิชาเอกโรคพืชและกีฏวิทยาเท่านั้น ประสบการณ์การทำงานด้านอารักขาพืชเฉลี่ย 2.99 ปี เจ้าหน้าที่ทั้งหมดเคยได้รับการอบรมที่เกี่ยวข้องกับงานอารักขาพืช ร้อยละ 83.3 เป็นความรู้เรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านอารักขาพืช มากที่สุดจากสื่ออินเทอร์เน็ต และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ค่าเฉลี่ย 4.51 และ 4.21 ตามลำดับ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ ผลที่ได้จากการทดสอบความรู้ของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดเลย 6 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เรื่องศัตรูพืช การวินิจฉัยและลักษณะอาการของโรคพืช แมลงศัตรูพืชและแมลงศัตรูธรรมชาติ การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน(IPM) การผลิตขยายชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช และการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช พบว่าเจ้าหน้าที่มีความรู้เรื่องการวินิจฉัยและลักษณะอาการของโรคพืชมากที่สุด ร้อยละ 72.8 รองลงมาคือ เรื่องการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน(IPM) ร้อยละ 72.2 เรื่องการผลิตขยายชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช ร้อยละ 66 เรื่องศัตรูพืช ร้อยละ 59 เรื่องแมลงศัตรูพืชและแมลงศัตรูธรรมชาติ ร้อยละ 56.4 และน้อยที่สุดคือ เรื่องการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช คิดเป็นร้อยละ 50 ดังแสดงในภาพที่ 1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

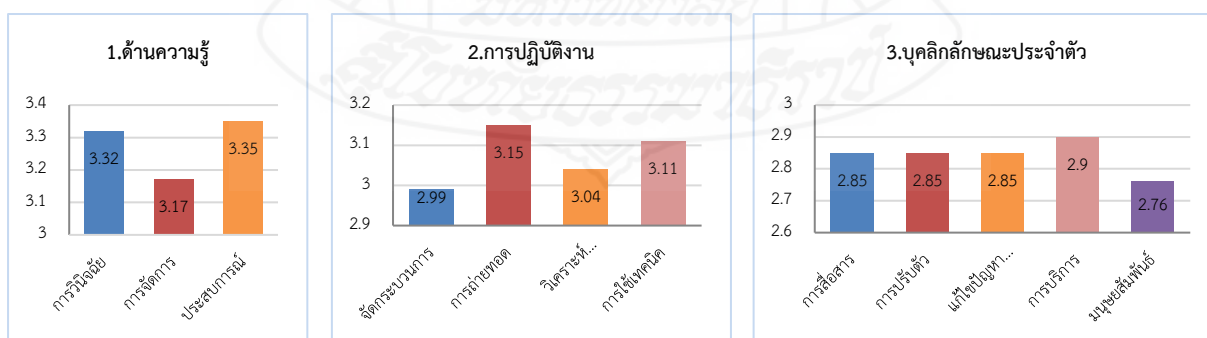
ภาพที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่

1.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่

ปัญหาด้านความรู้ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีปัญหาด้านความรู้ในภาพรวมระดับปานกลางในเรื่อง ประสบการณ์ทำงานด้านอารักขาพืช ความสามารถในการวินิจฉัยศัตรูพืช และความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืช โดยมีค่าเฉลี่ย 3.35 3.32 และ 3.17 ตามลำดับ

ปัญหาด้านการปฏิบัติงานส่งเสริม พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีปัญหาด้านการปฏิบัติงานส่งเสริม ในภาพรวมในระดับปานกลางในเรื่อง การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร การใช้เทคนิคการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตร และการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริม โดยมีค่าเฉลี่ย 3.15 3.11 3.04 และ 2.99 ตามลำดับ

บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีปัญหาด้านการปฏิบัติงานส่งเสริม ในภาพรวมในระดับปานกลางในเรื่อง การเป็นผู้บริการ ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ และมนุษยสัมพันธ์กับเกษตรกร โดยมีค่าเฉลี่ย 2.90 2.85 2.85 2.85 และ 2.76 ตามลำดับ

ภาพที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับงานอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

1.4 ความต้องการการส่งเสริมด้านอาชีวศึกษาของเจ้าหน้าที่

ความต้องการการส่งเสริมการเกษตร พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการ ดังนี้

ด้านความรู้ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ ด้านศัตรูพืช ค่าเฉลี่ย 4.44 ต้องการความรู้ในระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตร แมลงศัตรูธรรมชาติ การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน (IPM) การผลิตขยายสารชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช การสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช และ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.18 4.15 4.12 3.99 และ 3.96 ตามลำดับ **ผ่านช่องทางการส่งเสริม** ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.43 และสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.29 สื่อสิ่งพิมพ์จากคู่มือ ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.04 **โดยวิธีการ** ฝึกปฏิบัติมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50

ด้านทักษะ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ การวินิจฉัยและลักษณะอาการโรคพืช การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ค่าเฉลี่ย 4.49 และ 4.24 ระดับมาก 3 ประเด็น ได้แก่ การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการไปตามสภาพของเกษตรกร ด้าน ICT การบริหารจัดการ และการสื่อสาร โดยมีค่าเฉลี่ย 4.14 4.14 3.85 และ 3.68 ตามลำดับ **ผ่านช่องทางการส่งเสริม** ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.36 และสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.26 สื่อสิ่งพิมพ์จากคู่มือ ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.15 **โดยวิธีการ** ฝึกปฏิบัติมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.50

ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการการส่งเสริมในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ค่าเฉลี่ย 4.22 ระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และมีจินตนาการ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ การสื่อสารเชิงใจ ความมั่นใจในตนเอง และเรียนรู้และเข้าใจเกษตรกร โดยมีค่าเฉลี่ย 4.17 4.11 4.08 4.04 และ 3.96 ตามลำดับ **ผ่านช่องทางการส่งเสริม** จากสื่อบุคคลของหน่วยงานราชการในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.03 สื่ออิเล็กทรอนิกส์จากอินเทอร์เน็ตในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.74 และสื่อสิ่งพิมพ์จากคู่มือ ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.57 **โดยวิธีการ** ฝึกปฏิบัติในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.88

1.5 แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอาชีวศึกษาในจังหวัดเลย

ด้านความรู้ ควรเพิ่มเติมความรู้ในงานอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง เน้นองค์ความรู้ด้านการใช้ AI กับงานอาชีวศึกษา ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ปฏิบัติจริง จัดทำคู่มือและหลักสูตรการอบรมระยะสั้น เป็นคู่มือที่อ่านเข้าใจง่าย สามารถนำมาเปรียบเทียบกับโรคและแมลงศัตรูพืชที่เป็นปัจจุบันได้ และควรศึกษาตัวอย่างนักส่งเสริมจากประเทศอื่นๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในพื้นที่

ด้านทักษะ เน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีความชำนาญ เสริมทักษะการใช้ประโยชน์จากวัสดุธรรมชาติ เพื่อป้องกันกำจัดศัตรูพืช ควรมีการจัดอบรมเทคนิคการจัดกระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง

ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัว การพัฒนาคุณลักษณะประจำตัว ควรมีหลักสูตรอบรมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หมั่นฝึกฝนการใช้ภาษาและเรียนรู้ภาษาถิ่น วัฒนธรรมของพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 28 คน ผลการวิจัย พบว่า

2.1 ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านอารักขาพืช เกษตรกรเห็นว่าปัญหาด้านอารักขาพืช คือ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ไม่เพียงพอ และมีภารกิจมาก เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในพื้นที่ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันเหตุการณ์ เกษตรกรยังประสบปัญหาเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม อีกทั้งยังขาดความเชื่อมั่นในการใช้ชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช

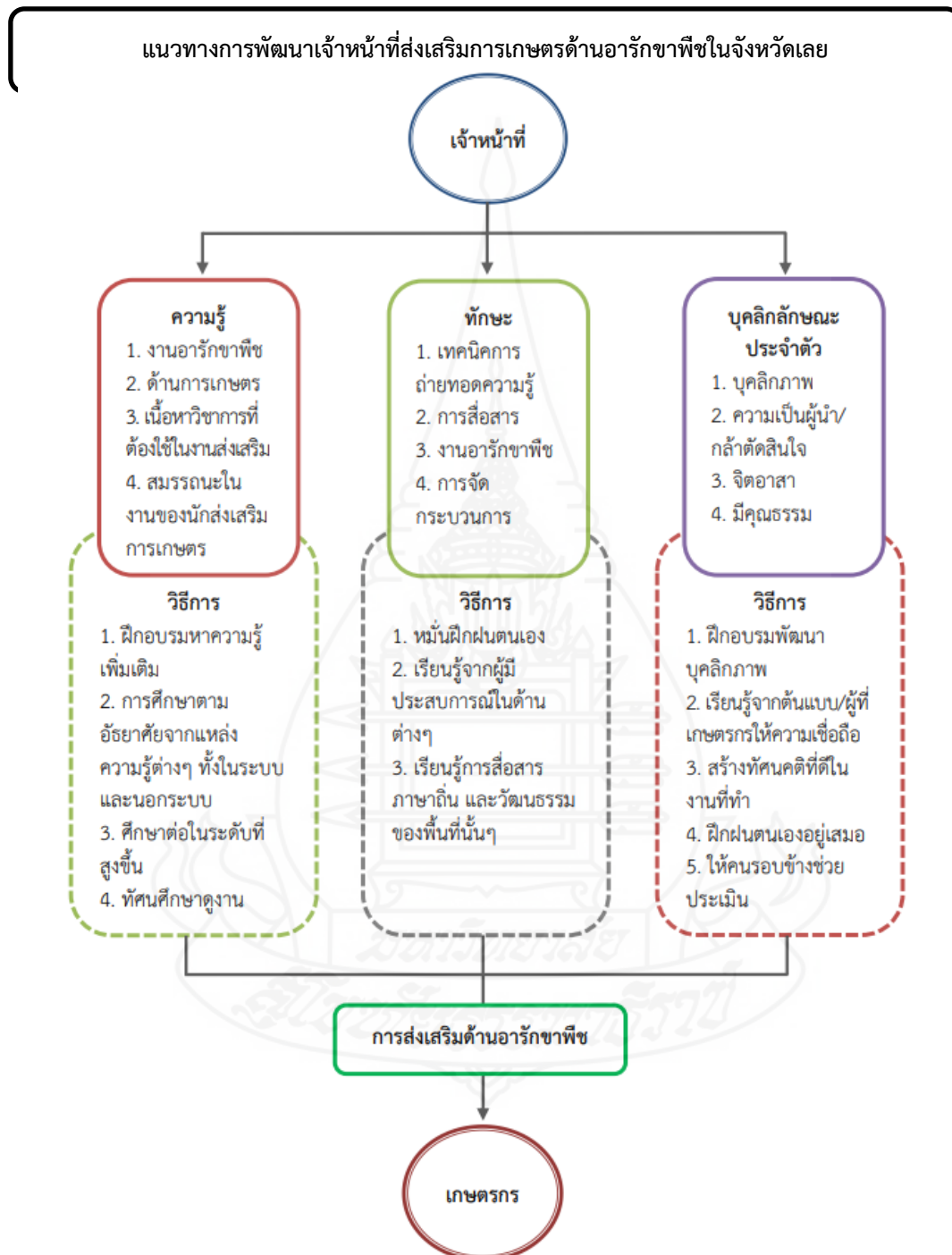
2.2 ความต้องการการส่งเสริมด้านอารักขาพืช เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมความรู้ ในด้านอารักขาพืชเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการฝึกเชิงปฏิบัติการ นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความต้องการความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มเพิ่มเติม

2.3 แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืช เกษตรกรเสนอว่า การพัฒนาเจ้าหน้าที่นั้นต้องมุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ของจังหวัดเลยมีทักษะการถ่ายทอดความรู้และกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของสารชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืชแทนการใช้สารเคมีได้ จัดทำโปรแกรมสำเร็จรูปด้านอารักขาพืช เพิ่มทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และปฏิบัติงานโดยถือประโยชน์ส่วนรวมมาก่อน

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย โดยนำเสนอเป็นโมเดลแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10
The 10th STOU National Research Conference

ภาพที่ 3 แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

จากภาพที่ 3 สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะต้องเป็นบุคคลที่มี **1) ความรู้** ในงานอารักขาพืช การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตร ความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร และสมรรถนะของนักส่งเสริมการเกษตร ด้วยวิธีการพัฒนาที่เหมาะสม จากการฝึกอบรม หาความรู้เพิ่มเติม การศึกษาตามอัธยาศัย จากแหล่งความรู้ต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการทัศนศึกษาดูงาน **2) ทักษะ** การถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้ การสื่อสาร คุยสนุกเข้าใจง่าย ใช้ภาษาถิ่น การปฏิบัติงานด้านอารักขาพืช เพื่อสร้างความมั่นใจในงานให้แก่ตนเองและเกษตรกร การเป็นวิทยากรกระบวนการเพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยวิธีการ หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอไม่หยุดนิ่งเพื่อให้เกิดความชำนาญ การเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่ตนเองยังขาดอยู่ เรียนรู้การสื่อสารภาษาถิ่น และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ **3) บุคลิกลักษณะประจำตัว** การพัฒนาบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ/ กล้าตัดสินใจ จิตอาสา มีคุณธรรม ด้วยวิธีการ ฝึกอบรมพัฒนาบุคลิกภาพ เรียนรู้จากผู้ที่เป็นแบบอย่าง/ ผู้ที่เกษตรกรให้ความเชื่อถือ สร้างทัศนคติที่ดีในงานที่ทำ ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ให้คนรอบข้างช่วยประเมิน

ผลที่ได้จากการมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรอย่างแท้จริง มีการพัฒนางานตนเอง เป็นที่น่าเชื่อถือได้ของเกษตรกร สามารถถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำปรึกษาเกษตรกรได้อย่างมืออาชีพ และเป็นที่ยอมรับให้กับเกษตรกรได้ ให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นต่อตัวเจ้าหน้าที่ เกษตรกรมีความรู้เรื่องการอารักขาพืช สามารถลดความเสียหายจากการระบาดของศัตรูพืชในผลผลิตได้ ส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเลย

เจ้าหน้าที่ร้อยละ 77.8 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาพืชศาสตร์มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ได้รับความรู้ด้านการอารักขาพืชเบื้องต้นจากในสถานศึกษาแล้ว และเจ้าหน้าที่มีประสบการณ์การทำงานด้านอารักขาพืชเฉลี่ย 2.99 ปี เนื่องจากในปัจจุบันนี้ข้าราชการที่เกษียณอายุราชการไปมาก และมีการบรรจุแต่งตั้งข้าราชการเข้าใหม่เพิ่มทดแทนทำให้อายุเฉลี่ยของเจ้าหน้าที่ลดลง ซึ่งในประเด็นนี้เองอาจส่งผลต่อความเชี่ยวชาญในการทำงานอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ด้วย สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรรัตน์ วงษ์ชื่น (2558, น. 53) ที่พบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนมากมีระยะเวลาในการรับผิดชอบงานอารักขาพืชเฉลี่ย 2.60 ปี ในประเด็นด้านการรับรู้ข้อมูลด้านอารักขาพืช เจ้าหน้าที่ได้รับข้อมูลด้านนี้จาก สื่อ อินเทอร์เน็ต เนื่องจากเป็นสื่อที่เจ้าหน้าที่สามารถค้นหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง รวดเร็ว สะดวก สอดคล้องกับเวลาที่อยู่อย่างจำกัด แต่ในขณะเดียวกัน สื่อกิจกรรม คือ การฝึกอบรม ก็เป็นอีกสื่อที่เจ้าหน้าที่แสดงความเห็นว่า เป็นสื่อที่ทำให้ได้รับสารด้านอารักขาพืชได้ดีจากการลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับกฤษฎิ์ราภัสสร ร้านกันทาพัทธ์ (2560, น.63-67) ศึกษาการปฏิบัติงานตามระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัด อุตรดิตถ์ พบว่า เจ้าหน้าที่ส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรมทางการฝึกอบรม สื่อสิ่งพิมพ์ทางเอกสารเผยแพร่ และสื่อมวลชนทางโทรทัศน์ในระดับปานกลาง

2. ความรู้เกี่ยวกับการอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่

จากการทดสอบความรู้ โดยแบ่งหัวข้อความรู้ออกเป็น 6 เรื่อง ได้แก่ ความรู้เรื่องศัตรูพืช การวินิจฉัยและลักษณะอาการของโรคพืช แมลงศัตรูพืชและแมลงศัตรูธรรมชาติ การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน (IPM) การผลิตขยายชีวภัณฑ์ควบคุม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ศัตรูพืช และการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช พบว่า เจ้าหน้าที่ร้อยละ 51.4 มีความรู้ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านอารักขาพืชพอสมควร อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่บางส่วนในจังหวัดเลยจบการศึกษาในสาขาพืชศาสตร์ ทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้พื้นฐานจากการศึกษามาแล้ว แต่จากหัวข้อความรู้ที่แบ่งออกมาข้างต้นนั้น พบว่า ความรู้เรื่องการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช เป็นหัวข้อที่เจ้าหน้าที่ทำคะแนนได้น้อยที่สุด ซึ่งการสำรวจแปลงถือเป็นหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของงานอารักขาพืช ที่เจ้าหน้าที่สามารถฝึกฝนให้เชี่ยวชาญได้จากประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติ

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่

จากประเด็นปัญหา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรและด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เจ้าหน้าที่แสดงความคิดเห็นว่า ประสบการณ์การทำงานด้านอารักขาพืชเป็นปัญหาอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ความสามารถในการวินิจฉัยศัตรูพืช แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์การทำงานด้านอารักขาพืช ส่งผลต่อความสามารถในการวินิจฉัยศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ และการให้คำแนะนำในการช่วยแก้ปัญหาด้านการจัดการศัตรูพืชให้แก่เกษตรกรผิดพลาดไป ต่อมาเป็นปัญหา เรื่องการถ่ายทอดและการใช้เทคนิคในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งพบว่าเป็นปัญหาจากการที่เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ที่บรรจุใหม่ มีประสบการณ์การทำงานน้อย และเจ้าหน้าที่จะต้องเร่งพัฒนานตนเองต่อไป

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านงานอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ การติดต่อหาทางปัญญาให้แก่เจ้าหน้าที่ เพิ่มการฝึกอบรม โดยเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ควรจัดสรรงบประมาณให้สำนักงานเกษตรจังหวัดเป็นผู้จัดการฝึกอบรม เนื่องจากสำนักงานเกษตรจังหวัดจะสามารถกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมได้ตรงกับความต้องการของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดเอง และสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ตรงจุด นอกจากนี้ ยังเสนอว่า ควรสนับสนุนอุปกรณ์ทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอารักขาพืชด้วย แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่รู้ศักยภาพการทำงานของตนเองและให้ข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาของตนเองได้จากประเด็นปัญหาต่างๆที่กล่าวมา ขึ้นอยู่กับว่าเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะต่อไปอย่างไร

4. ระดับความต้องการการส่งเสริมด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่

ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ ตามสมรรถนะของนักส่งเสริมการเกษตร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะและด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล ดังนี้

ด้านความรู้ เจ้าหน้าที่ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ เรื่องศัตรูพืช เนื่องจากการปฏิบัติงานอารักขาพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรู้เรื่องศัตรูพืช ทั้งโรค แมลง สัตว์ และวัชพืช ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร การจำแนกศัตรูพืชเป็นประเด็นแรกที่เจ้าหน้าที่ต้องเรียนรู้ ประกอบกับการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตร เพื่อการตัดสินใจเลือกวิธีการจัดการศัตรูพืชให้แก่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน (IPM) จากเอกสารวิชาการ การจัดการศัตรูพืช กรมส่งเสริมการเกษตร (2555, น.21) เป็นการใช้วิธีการควบคุมศัตรูพืชหลายๆ วิธีมาใช้ให้เหมาะสม รวมทั้งการสำรวจแปลงเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช ซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญของการอารักขาพืช หรือการบริหารจัดการศัตรูพืช กรมส่งเสริมการเกษตร กลุ่มพยากรณ์และเตือนการระบาดของศัตรูพืช (2560) มุ่งเน้นให้มีการสำรวจติดตาม และเฝ้าระวังศัตรูพืช เพื่อสามารถพยากรณ์หรือคาดการณ์แนวโน้มที่จะเกิดการระบาดของศัตรูพืช และเตือนภัยแก่เกษตรกรได้ทันทั่วทั้งที่ กรมส่งเสริมการเกษตร (2561, น.4) ในคู่มือศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ระบุว่า การจัดการศัตรูพืชให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ และทันสถานการณ์ เริ่มตั้งแต่การเฝ้าระวังโดยการสำรวจและติดตามสถานการณ์ การแจ้งเตือนภัย และการกำจัดเมื่อเกิดการระบาด เพื่อยับยั้งไม่ให้ขยายพื้นที่เป็นวงกว้าง กรมส่งเสริมการเกษตรจึงให้ความสำคัญกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งแต่เกษตรกร ชุมชน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งต้องได้รับการพัฒนาขีดความสามารถอย่างทั่วถึง แสดงให้เห็นว่าแม้ว่าเจ้าหน้าที่จะมีพื้นฐานความรู้จากการศึกษาในสถานศึกษา การเข้ารับการอบรมจากหน่วยงาน หรือผลคะแนนที่เกิดจากการทำแบบทดสอบได้ในระดับดี ก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเจ้าหน้าที่จะหยุดการพัฒนาตนเอง และยังมีความต้องการความรู้ด้านอรรถาภิธานต่อไป

ด้านทักษะ เจ้าหน้าที่ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ การวินิจฉัยและลักษณะอาการโรคพืช การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เนื่องจากการวินิจฉัยและลักษณะอาการโรคพืชได้อย่างถูกต้องและแม่นยำนั้น เป็นทักษะจำเป็นในการปฏิบัติงานอรรถาภิธาน ที่จะต้องใช้การฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ ความรู้ความสามารถในกระบวนการถ่ายทอดความรู้และหลักการส่งเสริมการเกษตร เพื่อนำเทคโนโลยีการเกษตรไปส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการไปตามสภาพของเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (2555, น.9-10) ได้อธิบายความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาดำเนินการตามแผน รวมถึงการประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีความรู้ความสามารถในการเป็นวิทยากรกระบวนการ สามารถกำหนดเป้าหมายและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และจัดการเรียนรู้โดยสามารถใช้เทคนิควิธีการและเครื่องมือเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกรได้ และประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา ความสามารถในการสื่อสารให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ความสามารถด้าน ICT เพื่อการดำเนินงานที่รวดเร็วมีประสิทธิภาพ เข้าถึงมวลชน กลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม นั้นแสดงให้เห็นว่าแม้เจ้าหน้าที่จะมีพื้นฐานความรู้ในเกณฑ์ดีเพียงใด แต่ทักษะด้านอรรถาภิธานซึ่งถือเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะนั้น เจ้าหน้าที่จะต้องได้มาจากการฝึกฝนและการสั่งสมประสบการณ์

ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เจ้าหน้าที่ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ระดับมาก ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และมีจินตนาการ การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ เรียนรู้และเข้าใจเกษตรกร ความมั่นใจในตนเอง และการสื่อสารจริงใจ David C.McClland. 1973. (อ้างถึงในพลสรายุ สราญรมย์ (2561, น.8-22).) ได้อธิบายความหมายของบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล ไว้ว่า เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้นๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การใส่ใจและเข้าใจผู้อื่น เป็นต้น และเนื่องจากเกษตรกรในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตทางการเกษตร มีระดับการศึกษาที่เพิ่มสูงขึ้น และเกษตรกรรุ่นใหม่จะยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดีกว่า ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจเกษตรกร มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป พัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ด้วยการใช้สื่อที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นใจในตนเองและสร้างความมั่นใจให้แก่เกษตรกร

ช่องทางการส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมในระดับมากที่สุด ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทางอินเทอร์เน็ต เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีความทันสมัยมากขึ้น การค้นหาข้อมูลและความรู้ต่างๆ ผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ประหยัดเวลาเดินทาง และงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้ารับการอบรมของเจ้าหน้าที่ การใช้งานสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง ทุกที่ ทุกเวลาอีกด้วย สอดคล้องกับณรงค์ สมพงษ์ (2560, น.9-43) ระบุไว้ในประมวลสาระชุดวิชา 91727 การบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้น เป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การพัฒนาเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก้าวกระโดด จนทำให้การสื่อสารนั้น เกิดขึ้นได้กับทุกที่และทุกคน ซึ่งแตกต่างจากสุรรัตน์ วงษ์ชื่น (2558, น. 90) ที่ศึกษาเรื่อง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

ความต้องการการเรียนรู้ด้านอารักขาพืชโดยชีววิธีของเจ้าหน้าที่ในภาคตะวันออก พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการช่องทางในการส่งเสริมจากการปรึกษาโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบันที่มีนโยบายเร่งด่วน และภาระงานที่ไม่ใช่งานประจำแทรกอยู่ตลอด ประกอบกับเจ้าหน้าที่ 1 คน รับผิดชอบงานหลายโครงการและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบล 1 คน รับผิดชอบหลายตำบล ทำให้การใช้เวลาในการสืบค้นหาความรู้และเพิ่มพูนทักษะมีจำกัด

วิธีการในการส่งเสริมการเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมมากที่สุด คือ การฝึกปฏิบัติ รองลงมาคือ วิธีการสาธิต การบรรยาย และทัศนศึกษา ตามลำดับ เนื่องจากการฝึกปฏิบัติ เป็นวิธีการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ทดลองทำ เป็นการฝึก เพื่อเพิ่มทักษะ และประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง และการอารักขาพืชนั้น เจ้าหน้าที่ที่มีความต้องการความรู้ด้านการวินิจฉัยศัตรูพืช ซึ่งหากมององค์ความรู้ด้านนี้จะพบว่า การเรียนรู้ผ่านตำรา หรือคู่มืออาจไม่เพียงพอ เนื่องจากการที่จะสามารถวินิจฉัยศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องแม่นยำนั้น ต้องอาศัยประสบการณ์และความชำนาญ ซึ่งจะได้มากต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการปฏิบัติจริง ประกอบกับวิธีการสาธิต การบรรยาย และทัศนศึกษา สอดคล้องกับ आयुष्मन्คल (2559, น 104) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตภาคเหนือตอนบน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ ฝึกอบรมของกรมส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลาง แสดงว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมี ความต้องการการฝึกอบรมที่เพิ่มขึ้นและทั่วถึงมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยมีความต้องการการฝึกอบรมทุก รูปแบบ ได้แก่ 1) การบรรยาย 2) การสาธิต 3) การอภิปราย 4) การระดมสมอง 5) ทัศนศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับนักส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบความรู้ด้านอารักขาพืชของเจ้าหน้าที่ พบว่า เจ้าหน้าที่ในจังหวัดเลยมีความรู้เรื่อง การสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชน้อยที่สุด ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องพัฒนาความรู้เรื่องนี้เป็นอันดับแรก และเจ้าหน้าที่ยังต้องการพัฒนาความรู้ด้านอารักขาพืช การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการเกษตร รวมทั้งทักษะการวินิจฉัยศัตรูพืช การถ่ายทอดความรู้ การสื่อสาร และการจัดกระบวนการ โดยมีคุณลักษณะประจำตัวที่เจ้าหน้าที่ต้องพัฒนา คือ การพัฒนาบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ กล้าตัดสินใจ และคุณธรรม ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถพัฒนาตนเองได้จากการศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ต่างๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมถึงการเข้ารับการอบรม ทัศนศึกษาดูงาน ฝึกปฏิบัติและประเมินตนเองอยู่เสมอ

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กร องค์กรเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนางานส่งเสริมได้อย่างสมบูรณ์ องค์กรความสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ได้พัฒนาตนเอง โดยเริ่มจากการวางแผนการบริหารงานบุคคล ให้สำนักงานเกษตรจังหวัด ซึ่งถือเป็นหน่วยงานรับผิดชอบส่วนภูมิภาคได้จัดหลักสูตรอบรมพัฒนาเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง โดยประเมินจากพื้นฐานความรู้ ความต้องการและประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ในจังหวัด ส่วนกลางจัดให้มีโปรแกรมสำเร็จรูป รวมฐานข้อมูล มีช่องทางในการสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญ สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย เท่านั้น โดยทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ซึ่งอาจส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความเฉพาะเจาะจงในพื้นที่เดียว ซึ่งหากจะมีการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาจากประชากรเป้าหมายในพื้นที่อื่นเพิ่มเติม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรตามความเหมาะสมของพื้นที่

2.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านอารักขาพืชในจังหวัดเลย ในมุมมองของเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นมุมมองการพัฒนาจากความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ หากมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป ควรศึกษาในมุมมองของเกษตรกรที่มีต่อนักส่งเสริมการเกษตรในอุดมคติดูบ้าง อาจได้ข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจ สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการเกษตรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2555). *การกำหนดความรู้ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งข้าราชการกรมส่งเสริมการเกษตร*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2555). “วิธีการควบคุมศัตรูพืช” ใน *เอกสารวิชาการ การจัดการศัตรูพืช*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *คู่มือการปฏิบัติงานระบบส่งเสริมการเกษตร(Training and Visit System : T & V System)*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *คู่มือการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชและการใช้งานโปรแกรมระบบข้อมูลด้านการอารักขาพืช*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). *คู่มือศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (คจช.)*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร รายงานผลการปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกรผ่านระบบ ทบก. และแอปพลิเคชัน DOAE Farmbook ปี 2562*. สืบค้นจาก http://farmer.doae.go.th/ecoplant/eco_report/report_fmddfbd62
- กฤษณ์ราสสร ร้านกันทาพัทธ์. (2560). *การปฏิบัติงานตามระบบฝึกอบรมและเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2560). ใน *ประมวลสาระชุดวิชา 91727 การบริหารและการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พลสรานู สราญรมย์. (2561). บทบาท หน้าที่ และศักยภาพของนักส่งเสริมการเกษตร ใน *ประมวลสาระชุดวิชา 91720 การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 8 (น. 8-23)*. นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุริรัตน์ วงษ์ชื่น. (2558). *ความต้องการการเรียนรู้ด้านอารักขาพืช โดยชีวิตชีของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 10

The 10th STOU National Research Conference

สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย. (2560). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 . เลย: สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย. (2561). รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอ (DW) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. เลย: สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดเลย. (2562) รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดเลย. สืบค้นจาก <http://loeilocal.go.th/public/history/data/index/menu/22>

อายุมงคล แสนปัญญา. (2559). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตภาคเหนือตอนบน (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

